

אריה בן-גוריון - תיעוד עצמי 1936-1946

מה יעשה "חוגיסט" צעיר, שסיים את בית-הספר הריאלי בחיפה ומתכוון לצאת לחיים עצמאיים, ולבשר לאימו האהובה, שהגעתי לשלב של הגשמה תנועתית, לכן אני מתכוון להיפרד מאמא ומהבית בו גדלתי ואהבתי ולצאת להכשרה מגשימה בנענה.

השנה היא 1935. חבריי לכיתה כולם מתכוונים להמשיך בלימודים אקדמאיים. הגיע רגע האמת. אמא ואנוכי התבוננו זה בעיני זו והזלנו דמעות בשתיקה כואבת ובלוויית חיוך צובט.

אמא ציפתה שאמשיך בדרכו של אבא ז"ל, שאותו כמעט לא הכרתי. הוא נרצח בחדר עבודתו בייסבטגראד בקרים, ואני רק בן שש וחצי... הסברתי לאמא בלשון תנועתית וחלוצית שאני נענה למבחן מצפוני האישי שאלי חונכתי ב"מחנות העולים" כמדריך. היתה דומייה מתמשכת. חלום של אמא נגנז. אמא נשקה לי וברכתני, "נהג לפי אמת ליבך – אני איתך בכל אשר תלך..."

יצאתי להכשרה בקיבוץ נענה (נען) והיא בת חמש. הקמתי אוהל ואליי הצטרפו שתי חברותיי מהתנועה במחנה אוהלים של ההכשרה. חלפה כמעט שנה, החלו מאורעות 1936, ישנים עם הרובה בצמוד, מתרגלים תורניות לילה ואיתות מורס, מתאמנים – ואני נקראתי על ידי מזכירות תנועתית להקים סניף "המחנות העולים" במושבה רחובות.

אחרי יום עבודתי בבאחאר (ביעור אדמת הפרדס משיבושי היבלית), בתחרות עם פועלים ערבים אצל הבועזים הפרדסנים, יצאתי רכוב של סוסי למושבה, לפעולה עם יחיד חניכיי שגייסתי. במקביל התבקשתי על ידי המושב הצעיר כפר-ביל"ו, בין שעריים התימנית לגבעת-ברנר, קיבלתי על עצמי שליחות נדירה זו, להיות מדריך במושב לילדיהם הראשונים בני ה-9-12.

שתי ההכשרות סיימו הכשרתן. חבריי יצאו לפלוגה במעין חרוד, הממתינה לעלות להתיישבות על אדמת שאטה.

ואני, עיניי כלות להצטרף לחוגיסטים במעין חרוד, ממלא חובתי שנה נוספת ברחובות, כמדריך כפול - - -

בסוף שנת 1936 הגעתי למעין חרוד, לחברינו המגשימים, ל"קבוצת החוגים". כאן "שמחת עניים". צברים כמוני, חבריה עליזה, ישראלית משלוש ערים ראשיות של ארץ-ישראל, אליהם מצטרפים מגשימים מהכשרות בהולנד, בגרמניה ופולין, אף אלה אנשים צעירים אך עם חומר אנושי ומנטליות ומנהגים שונים מהצברים. אלה שורשיהם בתרבות אירופה, מוסיקה קלאסית, שירי תנועה של הכשרות "בלאו-וייס", "וואנדרפוגל". ועולי הכשרות פולין עם שירי געגועים יהודיים באידיש. היעלה בידי קיבוץ-גלויות זה להרכיב הרכבה אורגנית ומוצלחת, זן מוצלח של עץ פרי חזק ובריא עוד יותר –

ובינתיים צריך לחפש מקורות פרנסה בכל אשר ימצא. בחברת המלח בעתלית, בנמל חיפה המנדטורי, בתחרות עם פועלים ערביים מהחורן שבירדן, בתחרות עם "החזקים" – הם זולים יותר ונאמנים יותר לנותן פיתם. עבודה פיזית קשה, שעות רבות. וגם בעמק שלנו עצמו, במעין חרוד, במחצבה, שנפתחה עם מאורעות 1936 לספק חצץ לגדרות "חומה ומגדל". ניפוץ אבנים שנעקרו מוואדי הנחל שנופל מהגלבוע, ניפוץ בפטיש כבד, והעמסתן לקרוניות למגרסת החצץ – אכן המרץ והכוח הגנוב פוחת ומתפרק, אבל מה עם שארית הזמן, שלאחר יום העבודה, בערב ובלילה – כשאין אוהל או צריף – חדר שלך, לאן לחזור בגעגועים... משחק ה"סוס ארוך", משחק גברי מובהק ומשעשע ליכולתה של קבוצה אחת נגד חברתה, ביכולת ספיגה של משא מצטבר של גופות הקבוצה היריבה – היה כמעט משחק לילי קבוע. והשירה ושירת המעגל בצריף המוסיקה – היה מלכד ורוחו משתוחחת, וריקודי ליל-שבת, בהורה מעגלית, ברקיעת סנדלים או נעלי עבודה, וצ'רקסיה בשרשרת אחדותית, וריקודי זוגות של קוזאצ'וק. והחולצה אומנם כבר רטובה מזיעה, ותחושת הגרוי העדין של מגע גוף בגוף של בת-זוגך - - וביקור בצריף התרבות-המוסיקה, לבד, לקריאת עיתון "דבר", וכבר שעה מאוחרת, אתה חוזר לישון לשנת לילה קצרה (ולעיתים אף לא למיטת הקבע שלך אלא אל מיטת השומר, שסיים משמרתו, בשיטת המיטה החמה, או גזבר שלא חזר ונישאר ללון בחיפה).

אתה עם עצמך, נותר בבדידותך, בגעגועים למישהי, לאדם קרוב שלך. לחלוק מחשבות, מצוקות, געגועים, הרהורים. לסכם את יום עבודתך – וגם לאהוב אדם קרוב.

הימים והלילות מלאים מתחים ושמועות, וכוננויות ותרגולים – לעיתים, אחרי ארוחת-הערב בצריף חדר-האוכל, והלוקס מאיר באור יקרות בבוהק לבן, ומשמיע רחש-לחש מיסטי, תופיע מודעה, בכתב-יד של המזכיר אז, כתריאל כץ,

שהערב (וכך אחת לשבוע), על הדשא שעל-יד צריף חדר-האוכל, הוא יביא אינפורמציה מתועדת מעיתונות וירחיב עולמנו ממקורות המידע שלו. זו היתה שעה חשובה, אכפתית, מתאימה לחוגיסטים אלה.

לעיתים, אחרי ארוחת-ערב, יישלח מרצה-פעיל-מנהיג וידבר על "מצב הביטחון". אחריה תחלחל הרגשת עוררות קולקטיבית עם בדידות אישית, ואתה אילם ואין עם מי לפרוק נסתרות לב – למחרת אתה פוגש, על-יד ארוחת הבוקר, שותפך לספסל הישיבה, ואותו לך יחזור על בדיחותיו השחורות - -

ובחבורת החוגיסטים מתרבים "חדרי-משפחה", בלי טקס ובלי חתונה, ויש גם והחתן מזמין אותך להצטרף אליו בערב לעגלה הנוסעת לכפר-יחזקאל, אל הרב הליברלי שלנו, להצטרף למניין לטקס החתונה, באותה טבעת שעוברת מיד ליד... ולא אחת כרסה של הכלה כבר בין שיניה וכל רואיה יחייכו - - ואנו כבר על אדמת שאטה: אדמתנו. אדמת הקרן הקיימת לישראל. לחוגיסטים יש כבר ילדים ראשונים בפעוטון ובגן הראשון. אנו מגלים סימנים ראשונים של חברה נורמלית. ילדים שלנו, דור שני ילידי העמק. והגלבוץ מאיים ביושביו הערבים, שמגלים שנאה מוסתת להיותנו כאן גורם זר. הוויה של מתח ביטחוני. שני בתי בטון דו-קומתיים במרכז המחנה, ואנו גרים באוהלים ובצריפים. אדמה ללא צל, עריה. בחורף בוץ. אין מדרכות. תפזורת בזלת. מגפיים עם פאטעס. וקרש בוץ בכניסה לאוהל ולצריף. ואני בתפקיד משני של מתקן אוהלים שקרסו בלילה מרוח וגשם, או שיתריהם ניתקו, והחברים יצאו לעבודתם עם שחר, ולארוחת-הבוקר צופים לראות את אוהלים המתוקן ניצב על עמוד התיכון שלו. בחדר האוכל, בטרם יציאה לעבודה, מוכן תה מהביל בקומקומי הפח, עם ריבת ענבים וקערית זיתים ולחם פרוס בסכין יפני. סכין אחד לכל שולחן של 8 – 10 סועדים - -

בקיץ 1939 הגיעו לקיבוצנו רביעיית בנות, בוגרות משק הפועלות של ויצ"ו שליד עפולה "העיר", בירת העמק... שלחה אותן ועדת קליטה של הקיבוץ המאוחד. הן החליטו לבקר בכמה קיבוצים ולהחליט לפי מראה עיניהן הצעירות והיקיות. הן, כרביעייה מבוקשת, סיירו בקיבוצים של עמק יזרעאל, משדה-

נחום ועד עין-גב, וחזרו לבית-השיטה. כאן חנו. מכאן לא ינועו יותר. זה המקום הנבחר. למה?

כאן צברים, כאן גם יקים, רציניים, ספוגי תרבות אירופית, ממנה באו. כאן שמחת חיים ויחס רציני לעבודה. כאן יש כבר משפחות מעורבות של יקים וישראלים, ולהם כבר ילדים מוצלחים - יש חברותא שבאה לביטוי הולם בחג ובלילות-שבת, ויודעים גם לרקוד בשעות הפנאי.

וברטל (ברוריה) נקלעה בסופו של יום עבודה במטבח צריף העץ. היא פגשה שם חברות וותיקות מקרצפות את הרצפה במברשת קשה (ובסבון) – ועשו זאת עם כל הלב. זה עשה עליה רושם עז – כי קנה-המידה העליון שאפיין אותה הייתה האסתטיקה! בכל מצב של עוני, בכל מצב של חסר – ניקיון ואסתטיקה, ואחריות.

היו לה אצבעות ידיים מיוחדות, מרשימות, ארוכות. אצבעות עדינות. כמו של מנגנת נבל. רק להביט בהן ובתנועתן – הן כאילו ביטוי לפנימיותה של הנפש. בלי קישוטי חן, בלי התנאות חיצונית. כמות שהיא, בחוץ ובפנים. כולה: "אני", מינורית. פנים. מקרינה משהו של טוהר ואמת. לעומתי. ואני – כל-כולי מז'ורי. חוץ. מילוי חובות, לרשות – אני = אנחנו. ה"אנחנו" – קודם ל"אני", למשפחתי. זו הנוסחה לאורך חיי.

ברוריה הגיעה לקיבוצנו בקיץ 1939. המזכיר היה חוגיסט, ישראל גת.

- מה שמך? - ברטה שיף.
- לא אוכל לאשר קבלתך עד שתעברתי את שמך!
- מה פירוש?
- אני מציע לך שם עברי של אישה חכמה: ברוריה.
- אבל אני שמעתי בחצר מספיק שמות פרטיים של יקים, כמו: ארנסט, הנס, פריץ – הם חברים וותיקים ממני - -

ברוריה נכנעה. מהיום ואילך שמי יהיה ברוריה. יצאתי מעוברתת. כאשר קראו בשמי, בחצר או בעבודה, לא הפנית ראשי כי לא הורגלתי עדיין.

אט אט התוודעתי לאופייה של ברוריה, ליכולת הגנוזה שלה. ברוריה סיפרה לי על קליטתה בארץ, על המקום שהועידה לה הנהלת משק הפועלות, ובמיוחד המנהלת, כאשר המנהלת הוצרכה לבצע תפקיד או עבודה אחראית, כמחליפה לה, בגלל היעדרות, או לקראת אירוע מסוים,

הפנייה הייתה: ברוריה. והיא גילתה תושייה ועמדה בהם כמצופה. כאשר נעדרה המדריכה המפקחת על גני-הירק – קראו לברטל. כאשר הוצרכה לניהול מחליף של המשתלה – קראו לברטל. כאשר עמדה לבקר בחוות הלימוד אישיות נכבדה של הסוכנות – הזעיקה המנהלת את ברטל, לסדר במיוחד את כל המיטות, כל החדרים, שיהיו מרשימים - -

ברטל היתה יוזמת פעילות חברתית של הבנות לשעות הפנאי, כמו: פעילות תרבותית בלילות-שבת, להקמת מקהלת בנות. בכל אשר נתבקשה ובכל אשר יזמה – הייתה מופת צנוע. אפשר לסמוך עליה. בשקט מאוד. בהצטנעות.

עדויות עצמיות אלה הרשימוני על עברה ויכולתה הגנוזה. כן, ראשית ראיתה יוצאת השכם בבוקר לעבודה בגן-הירק, עם החברות, ושבה, עם שקיעה, לאוהל שלנו. עד כמה שהיה דל ועני, היה בו הכול. מאום לא חסר. אם ברוריה שם – הכול שם. זה היה אוהל משפחה, שלב מוקדם. ברוריה בת 22, ואני בן 23.

הידיעות ב"דבר" וברדיו הרשמי של ממשלת פלסטינה (א"י) – היו רציניות ומדאיגות יותר ויותר מיום ליום. הכותרות הראשיות משרות על הכיבושים של גרמניה הנאצית באירופה.

צ'כוסלובקיה הדמוקרטית של בנש ומסאריק – נכבשו. גברת הנרייטה סולד, ראש "עליית הנוער", מארגנת מסע הצלה הומאניטרי של נערים ונערות מארצות הכיבוש הנאצי. עתה הגיע תורם של נערי צ'כיה וסלובקיה. מזכירות בית-השיטה פונה להנהלת "עליית הנוער" בבקשה להימנות על הקיבוצים שמוכנים ומעוניינים לקלוט לשנתיים נערים אלה, וזאת בגלל אופיינו הישראלי, בגלל שבחברתנו מצויים חברים-חלוצים יוצאי אירופה (הולנד-גרמניה), מפני שבחברתנו חסרה שכבת גיל של בני 19 ומטה ולכן אנו מעוניינים ומוכנים למשימת ההצלה הלאומית. מי שנקבע להדריך את הנוער הצ'כי הוא אריה בן-גוריון (+ 2 מורים + מטפלת). בדצמבר עגנה האונייה בנמל חיפה ועל סיפונה 40 נערות ונערים בני 16 מצ'כיה וסלובקיה.

פינינו עשרה חדרים בבנייני האבן של חברים ותיקים.

איפה נשכיבם? איפה 40 המיטות? איפה המזרונים? חורף.
יש פיתרון מתקבל על הדעת: בחדר האוכל החדש, שנמצא בתהליך בנייה. לא גמור.
אין ריצפה מרוצפת, אין בו חלונות ודלתות – מזעיקים את הנגרים להדביק לחלונות
ולדלתות ניילונים לאטום את הרוח. אין מיטות, אבל בני הנוער, אנשים צעירים,
הם ישכבו על מזרונים מאולתרים על הרצפה.
אבל אין מזרונים. ירדתי איתם לשדה התירס שלנו. לכל אחד עטיפת מזרון למלאו,
קוטפים עלים ודוחסים עד שהמזרון התמלא. שיירת המזרונים עולה לחדר-האוכל
העתידי - - אין כרים, אבל לנערים יש ילקוטי-גב רחבי-מידות, ובתוכם לבוש אישי.
זה כר נפלא ורך - -

במצב פרוביזורי ודרמאטי זה, ש"הכל מוכן בקיבוצנו לקליטת הנוער הצ'כי" - - והכל
ישנים על הריצפה, הוטל עליי לישון עם הנערים כמשגיח מוסר - -
היה זה קצת קשה להסביר לרעייתי למה איעדר מלהיות איתה בלילות הקרים
הקרובים - -

והנערים כבר ריחרחו וסיכמו שלמדריכם יש חברה, והוא חי איתה באוהל, לא הרחק
מהם - -

הנערים והנערות מדדו מגפיים גבוהות, חולקו לענפים לפי רצונם וגם לפי צורכי
הענפים. נוף חדש. שפה חדשה. אנשים חדשים.

הם החומר האנושי הכי צעיר שמצוי בחברתנו. מתחתם: ילדינו הבכורים בגן - -
ואפילו אם רצה מישהו מהחברים להזמין מי מהנערים לדירתו – לאן יזמינם?
לאוהל? לחדרון בצריף?

וברוריה ואנוכי כבר מתכננים את תאריך היותנו לזוג רשמי.
התאריך נקבע: שמחת תורה 1940.

כך חייתי כל חיי בקיבוץ: צורכי החברה – ה"אנחנו" – קודמים לצרכים האישיים.
תחילה "אנחנו" ורק אחר-כך: "אני" ומשפחתי.

תחילה לשרת הצרכים שלנו, אנחנו. אתה בשליחות הצרכים. אל תבקש לעצמך.
התחייבנו לבנות את הארץ, להיענות לצרכיה, לבנות משק, לא להבליט צרכיך,
רצונותיך, תמיד בגוף ראשון רבים.

חזרתי ושיננתי לעצמי מה שקראתי ביומני ראשונים: דגניה, כפר-גלעדי.

לא למהר לעודד הקמת משפחה, לא למהר להביא ילד, כי החברה נגזלת ככוח-עבודה, נחוצה לצורכי סידור העבודה - - יש צרכים, תחילה יש לבנות חברה מלוכדת ולא לברוח לחדר-המשפחה. המשפחה היא מוקד מחייב שמושך מן המרכז לשוליים, לפרטיות - - אתם משתעבדים לילד.

והחברות - מעטות ונדרשות בעבודות חיוניות. תחילה נבנה משק, נתבסס כלכלית. או אולי דרך החשיבה צריכה להיות הפוכה בהגיונה: אולי אנו זקוקים לחוש דווקא מראשיתנו שאנו חברה נורמלית, יש לנו ילדים - יש דור המשך, והילדים שלנו מוסיפים ביטחון והיאחזות.

שנתיים אנו עניים. מחפשים גם עבודות-חוץ. מים חמים אין במקלחת הציבורית, שבה הדיבור והשירה קולניים. את הכביסה המלוכלכת יש להרתיח. המים החמים באים מדוודים גדולים. יש לעזור לחברות בעבודתן הקשה במכבסה, לאסוף עצים לבערה - - איך נספק מים חמים לרחצת ילדינו הקטנים - - רוצים לקלוט חומר אנושי נוסף - אין שיכון. מקבלים "שלישי" לאוהל - - לצריף - ברז הרחצה לשטיפת הפנים והשיניים בבוקר - בחוץ, כך גם בית-השימוש, בשדה על יד -

חבר-חברה שהביאו עימם מבית הוריהם בגדים חמים - הציוד מגיע למחסן א', נילקה, כמובן מאליו, למחסן א' לשימוש לפי דחיפות הצרכים. כך באשר לשעון-היד שלך - הוא קודם ועדיף למתפקדים בחוץ. כך אפילו התחתונים המרובים יותר שהבאת מבית הורייך - יחולקו לפי הצורך. זכורני, אחרי שנים, בשיחה עם מי שהיה נער צ'כי ויצא לחיים עצמאיים, נפגשנו בכנס בוגרי הנוער. שאלתיו: האם היה משהו שהביך אותך ביותר בזמן הכשרתך בעליית-הנוער בבית-השיטה? תשובתו המיידית, בהרכנת ראש, שבמיקלחת החברים ראיתי את התחתונים שלי וסימונם מבית-הוריי, על גופו של פלוני - - זה היה משהו צורם, לא אסתטי, מוזר. זה היה עבורי גבול נורמות הקומונה.

איך תקבל זאת ברוריה?

החלטתי לתפור אוהל לשנינו, שכל כולו יהיה יצירה של עשר אצבעותי.

אושר לי על-ידי מרכז המשק, ובהסכם עם מרכז הסנדלריה, לבוא ולקחת את מכונת תפירת הנעליים מהסנדלריה, על עגלת טרקטור – אל מקום האוהל שקרס בלילה או בדיו נקרעו מהרוח או ממטח הגשם - - אני רוצה לתפור אוהל כולו שלי. בחרתי לי-לנו פינה בפאתי החצר, בוואדי, ע"י ביתן החשמליה, בסוף גבולות החצר – תפרתי אוהל מרובע (לא עגול) עם חלון-מסגרת עץ לשמיים, לאוויר ולקליטת שמש. וביום אביבי מתאים העברנו מעט חפצינו האישיים – שתי מיטות ברזל, שולחן זוטא, ג'ארה, שטיח מבד יוטה שברוריה תפרה, ארגז תנובה דו-קומתי והרי אנו באוהל משפחה כולו משלנו - -

חניכיי ידעו היכן אני שוכן. אני הערתי אותם בבוקר וקראתי להם לחובותיהם לעבודה, ללימודים, לשיחה. הייתי מרותק לנערים כל-כולי, ללא שיעור. לא היה זמן ומידה ושיעור קבועים.

להיות מדריך לנוער כזה וכזה במציאות ייחודית זאת – יוצרת מתחים. הוטל עליי לבנות לנערים תחליף לבית ולמולדת... זה מורכב.

ואני בן 23 – 24 והם בני 16 – 17.

הייתי צריך למלא תפקיד של מדריך למציאות חייהם במציאות קוטבית, ענייה, מושכת ודוחה, קשה ונעדרת ברירה.

אין להם בית, אין להם הורים, שנפרדו מהם, מתרבותם העשירה, מספרותם, ממנהגייהם. בלי חברים בני-גילם, אין למי להתחבר, אין תנאים לפגישות אקראי. נקודות מגע שמתהוות ונדלקות: הצמידות לענף בו הנער והנערה עובדים ומתחברים במגע אנושי ותפקודי.

אט אט גם מסך השפה נעלם – כבר יודעים לשוחח. מתחברים ומתמזגים. לומדים שפה חדשה, לומדים את האיזור ההיסטורי, הגיאוגרפי, הביטחוני. אפילו הצמחייה יוצאים לטיולים במרחק – נופי ארץ חדשים הופכים לנופים אישיים שלהם. הם כבר יותר מעורים. "בית השיטה היא הבית שלנו. אנחנו שייכים לכאן". האוסמוזה פועלת.

ואני במקביל בחרתי לבנות משפחה. המסקנה: ברוריה בבדידותה. על אף הגעגועים אליה אחזור רק כאשר מאוחר ואהיה באוהלנו – רק שנינו. דווקא שעות אלו של ציפייה רגישה – אני לא עם ברוריה – אני שם, במילוי חובות. ולחזור לאוהל בשעה יחסית מאוחרת של לילה, לאחר שיחה עם הנערים, או בהיעדרות פיזית מוחלטת מהקיבוץ, כמו בטיול, במחנה, בהכנת תערוכה שנתית של חברת הנוער - -

אני יוצר פצע סמוי בנקודה הכי אינטימית.

מילים והסברות והצטדקויות – לא תרפאנה – אני אשם! אני במלכוד. אני קרוע בעל-כורחי.

ועדיין לא תיארתי את ערב שמחת חתונתנו הרשמית, בערב, בחדר-האוכל. השמועה עברה מפה לאוזן (טלפונים עדיין לא היו, שלוש הארוחות הן מרכזי המידע והרכילות ומייד הכול יודעים על/את הכול.

הערב, מוצאי-שבת, החתונה. כמובן שאין תכנון של מסיבה וכיבוד ויינות – ספונטאנית – כל ליבו ידבנו. שני ידידי – בן-ציון אסף ושלומי ענתבי מפרסמים מפה לפה: כל מי שיש באוהלו או בצריפו שארית של בקבוק יין, מכל סוג שהוא, חייב להביאו לחדר-האוכל להרבות שמחה. את ברוריה לא העסיקה שמלת הכלולות, "מה אלבש". יש "בגדי שבת" מקובלים, מכובסים, מגוהצים.

ההורים באו מחיפה: אמא צפורה, ליובה פרידמן-לבוב. וגם סבא אביגדור. דמות! לובה הביא עימו, כמתנת הפתעה, את המוזיקאי המלווה נחום נרדי, והוא הביא עימו זמרת תימניה שאותה טיפח. עם לובה באו גם כמה מתלמידותיו – זמרות.

חברים החלו מתכנסים בחדר האוכל לאחר ארוחת ליל-שבת.

קישוט לא היה. תוכנית לא הייתה. פנים מרנינות היו. לחיצות ידיים היו. ידידי בן-ציון היה המנחה. הוא קרא פיליטון מתורגם מידיש של הפיליטוניסט משה נאדיר: כן להתחתן – לא להתחתן. הציבור הגיב בצחקוקים.

בכוסות תה מזגו מבקבוקי היין שנצטברו מהיענות החברים, מבקבוקיהם. האווירה החלה מתחממת וצוהלת.

ולובה פרידמן-לבוב הרים את ידיו האמונות, ידי מנצח, וליכד וגרף את הציבור בשירה בציבור: משירי העיירה, משירי שמחת ארץ-ישראל. הוא אכן מנוסה. החברים כולם הפכו לשותפים שמחים. ואז הזמין לובה את המלחין נחום נרדי ואת הזמרת התימניה להגיש חלקם הקונצרטנטי.

מזגו כוסית ועוד כוסית, השמחה צנפה את החברים כולם.

דומני שהייתה זו חתונה ראשונה של חברי בית-השיטה שהתקיימה בחדר-האוכל, בחג שנאמר עליו "זמן שמחתנו", "והיית אך שמח". אכן!

חשתי בשמחה פנימית. חשתי ידידות, עוצמת לחיצות היד וההתבוננות הישירה בעיניך – ביטאו כנות ושמחה.

אך מה הרגישה שותפתי לחיים חדשים – הרי כל החברים כמעט זרים לה, בביאוגרפיה שלה, בלחיצת היד שלה. כולם חדשים בפניה. זו כמעט היכרות ראשונה פנים אל פנים, והיא כולה נסמכת עליי - - בלבד – לבד.

מסיבת הכלולות הייתה צוהלת. אני חשתי בה את זרימת ה"אני" אל תוך ה"אנחנו".
ואת האנחנו חובקים את זוגיותנו. וזאת לאחר שכבר ידוע ברבים שאנו באוהל
משפחה.

אנחנו – זוג מבורך בבית-השיטה.
בחזרה אל עצמנו. לא ידעתי להעריך את שמתחולל בתוכה. האם מלאה שמחתה.
וכאשר סיימתי להודות לידידי, כל אחד על תרומתו וחלקו הצנוע, שלחו אותנו
לאוהלנו. הם כבר יחסלו ויסיימו –
צעדנו בחשיכה לאוהלנו, ואני כאילו מהלך – מרחף במשהו מעל אדמת החצר
המוכרת לי. נכנסנו לאוהל, וחיבקתי בלפיתה מתמשכת את ברוריה שלי.
הזרימה החמה בין שני הגופות – השתיקה המתמשכת, ואולי גם דמעה חמה
מתגלגלת על לחיה – לחיי –

למחרת חזרה לחובות. המשך לחיצות ידיים, וחיוכים מתמשכים, ומילים טובות. גם
חניכיים הצ'כים ביטאו זאת בדרכם ובשיריהם ובכיבודי מאפה שהספיקו להכין
במיטבח. זו אכן הייתה שמחתם. המדריך שלהם התחתן. הם שייכים לשמחה. צריך
להתחשב יותר - -

ברוריה עובדת בגן-הירק, מכירה ואוהבת עבודה זו בפרטיה ממשק-הפועלות. חברי
המשק מכירים בחריצותה, באחריותה, ביכולתה – היא חשה בכך. חוזרת מעבודתה
קרוב לשקיעה. ועכשיו: למקלחת הבחורות - -
וחזרה, ריחנית, עם לחיים קצת מאודמות, מתכוננת –
האם תפגוש באוהל בשותפה לחיים - -

איך מתרגלים לתפריט של המטבח העני של בית-השיטה - -
עם ראשית בואם ערכו היקים הפגנות נגד החצילים. לימים גילו את האשכוליות
והתפוזים ולמדו לאהוב אותם. זה בריא. זה טעים. יש בשפע. התאקלמו והיו כמונו.
מה שיש – יש. כל אחד לפי תפריטו וצרכיו.

עברו חלפו שנים מתוחות ויפות. נולדו ילדינו חגי ורזיה. גם כהורים צעירים לילד
קטן המשכתי להיות כלוא בחובותיי החינוכיות.
כשחגי היה בן שנה נקראתי ע"י עליית הנוער, ע"י הגב' סולד, להתגייס ליגור לבי"ס
המקצועי "טיץ". הוטל עלי להיות מחנך ומורה של קבוצת נערים בני 16-17 מכל
הארץ.

ברוריה ואנוכי עוקרים ליגור ובני בן השנה נכנס שם לפעוטון. הדירה: חדר אחד בבית קומותיים בסמיכות לחדרי הנערים, ובבניין פרוזדור ארוך שדלתותיו לא נחו משך כל היום והערב. בטריקת דלתות הנסגרות על קפיץ - -
ללמד לפני הצהריים, לטייל איתם, לערוך שיחות ערב – כבר היינו בהצגה הזאת והמתח והפצע לא העלה מזור.
תוך כדי מילוי חובה זאת גויסתי לשליחות בתוך שליחות: להקביל את 780 ילדי טהרן בתחנת הרכבת בעתלית, ולהיות בטיולים בארץ ובמחנה במגדיאל ושוב מסעות –
וחוזרים הביתה לקיבוץ בית-השיטה ואני נקראתי להיות מחנך של כיתת הילדים הראשונה שלנו בבית-השיטה, בשנת 1944.